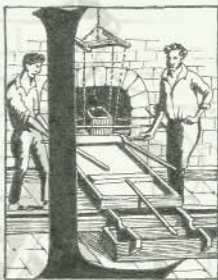

Kolik stojí sen?

éto plné pilné práce pominulo, přišel podzim a 19. října 1841 nastal ten slavný den, kdy farář Tremel ze Železné Rudy vysvětil nově vybudovanou sklárnu v Alžbětíně. Ti, kdo stáli okolo, byli plni nadějí. Pro mnoho lidí z okolí znamenalo založení nové sklárny práci a živobytí. Pro ještě ne třicetiletého skelmistra Petera Zieglera byla sklárna jeho prvním samostatně vedeným podnikem. Pro tehdejšího pronajímatele, vlastníka statku Železná Ruda Franze Xavera rytíře Hafenbrädela (1800-1873), byla nadějí na zhodnocení jeho rodinného majetku

a možná i trochu bolestným připomenutím toho, že je posledním sklářem z kdysi tak slavného skelmistrovského rodu. Rodovou tradici Hafenbrädelů však připomínalo jméno nové sklárny, které nesla po jeho tetě Marii Elisabeth (?).

Smlouva o pronájmu Alžbětína byla uzavřena na 15 let a běžela od 1. ledna 1842 do 31. prosince 1856, roční nájem byl stanoven na 500 zlatých. Peter Ziegler usiloval od počátku o vybudování velké sklářské firmy, jejíž centrálou měl být právě Alžbětín. Ale v prvních letech jej navzdory tomu, že se provoz sklárny dobře rozběhl, stíhaly různé potíže a smůla. Na jaře 1842 byl Zieglerovi udělen patent na výrobu zrcadlového a tabulového skla v Alžbětíně, který navázal na již udělené tovární oprávnění pro výrobu plochého skla a díky těmto povolením měl otevřený trh v habsburské monarchii. Ziegler ale potřeboval podnikatelsky překročit také hranice do Bavorska, protože si zde pronajal na deset let brusírnu a leštírnu plochého skla v Oberfrauenau. Když však požádal komerční úřady o povolení bezcelního vývozu a zpětného dovozu 500 centů (asi 280 q) surového skla z Alžbětína do Bavorska a zpět, dali si úředníci načas. Byla zde obava, aby Zieglerovi zaměstnanci, dočasně odeslaní do Oberfrauenau, nezůstali za hranicemi natrvalo. Ale i toto povolení nakonec Ziegler v srpnu 1844 získal, i když jen prozatímně na dva roky.

Když byla všechna povolení vyřízena, rozběhl se provoz podle plánů a Peter Ziegler mohl vydechnout. Na jaře 1845 také zaslal na průmyslovou výstavu do Vídně ukázky svých výrobků. Byly to tabule polobílého zrcadlového skla „značných velikostí“, zhotovené technikou foukání z válců. Ve výstavním katalogu se také dočteme, že Peter Ziegler ročně vyrobí 5000 centů (asi 2800 q) surového skla, a že zaměstnává 300 „Individuen“ (tedy osob). Účastí na výstavě udělal Ziegler další krok ke svému velkému podniku. Ale osud mu nebyl nakloněn. Vinou nedbalého hlídače vzplál v červenci 1845 v huti oheň a během čtyř hodin lehla dřevěná sklárna popelem. A opět nastaly měsíce jednání s pojišťovnou a úřady.

Peter Ziegler ale jednal rychle a energicky. Nejenže záhy obnovil dřívější hutní halu s pecí, ale přistavěl ještě další pec. Oporu měl i v majiteli statku

*Roku 1865 zachotilo
pala požár, který
přiskočil na sklád
vccdel*

Franzi Xaverovi Hafenbrädelovi, který mu poskytl zdarma veškeré stavební dřevo. A tak byl v listopadu 1845 v Alžbětíně obnoven provoz. Skelmistr Ziegler byl nepochybně obchodně zdatný a o jeho sklo byl zájem. V roce 1846 vyrobila sklárna již 20 000 kusů zrcadlového skla a 125 000 kop obyčejného tabulového skla (velmi přibližně 1100 q). Mezitím ale vypršelo dočasné povolení na bezcelní vývoz skel k rafinaci do Bavorska a Ziegler musel opět požádat o povolení, tentokrát již o vývoz 1000 centů (asi 560 q). V žádosti uváděl, že bavorské provozy nezbytně potřebuje, protože jeho vlastní kapacity nestačí, i když vystavěl v Alžbětíně nákladem 18 000 zlatých vlastní brusírnu skla. Úřady mu ale povolení udělily jen na rok jako „poslední benevolenci“, protože bylo vzato v úvahu, že vyhořel. Peter Ziegler tehdy pochopil, že musí rafinérské kapacity budovat v Čechách, a tak si někdy v roce 1846 najímá samostatně sklárnu Lísková na panství Lučina a v roce 1851 Gerlovu Huť. K tomu přibývají brusírny a leštírny skla na Šumavě a v Českém lese (Paseky u Stodůlek, Zhůří u Hartmanic a Hóhal). A naskytl se další příležitost.

V červenci 1851 prodávala Susanne Lötzová statek Debrník, protože odcházela na sklárnu do Klášterského Mlýna. Zájem o koupi statku měli dva skelmistři z rodiny Zieglerů. Peter a jeho bratranec Johann Anton. Nastal poměrně tvrdý zápas o dřevo a sklárny na Debrníku. Pokud totiž došlo na obchod, nebyly vztahy v druhé generaci rodiny Zieglerů rozhodně žádnou selankou. Pro lepší pochopení situace v rodině se musíme vydat o několik desítek kilometrů severněji do Českého lesa, kde působila většina příslušníků této rodiny.

Zakladatel sklářské firmy Johann Wolfgang Ziegler (1773-1844) začínal jako forman, který vozil výrobky skláren z Českého lesa na rafinaci do Bavorska. Za čas se zmohl a v roce 1812 si pronajal se společníkem svou první sklárnu – Křížovou Huť na panství Kout-Trhanov. Když dospěli jeho dva synové Andreas (1796-1875) a Johann Anton (1800-1865), tak se do již dobře prosperujícího rodinného podniku zapojili. Nevíme, zda či jak dlouho byl na sklářském podnikání rodiny Zieglerů účastný i mladší bratr Johanna Wolfganga Augustin (1777-?). Víme však, že se mu v témže roce 1812, kdy si jeho bratr najal svou první sklárnu, narodil syn Peter, který od mládí ve firmě svého strýce pracoval a kolem poloviny 30. let 19. století se stal nejprve správcem a později spolunájemcem sklárny Františkova huť na panství Mutětín. Později byl spolunájemcem také sklárny Lískovec na panství Lučina. Když si v roce 1841 najal sklárnu v Alžbětíně, vydal se poprvé samostatnou cestou se ctižádostí dokázat to, co před ním dokázal jeho strýc. Po smrti Johanna Wolfganga Zieglera v roce 1844 patrně ztratily tři firmy bratrů a bratrance Zieglerových svorník. Zejména Andreas Ziegler byl podnikatel bez skrupulí a v konkurenčním boji nebral ohled ani na své příbuzné. A ohleduplností v podnikání nevyňikal ani jeho mladší bratr Johann Anton, který nakonec boj o Debrník vyhrál. Koupil jej v roce 1852 a svěřil do správy synovi Paulovi (1830 - po 1888).

V soupeření o Debrník sice Peter Ziegler prohrál, ale snad mu byla v této době oporou jeho sestřenice Anna (1808-1865), dcera strýce Josefa, s níž se oženil v roce 1851. Byla to jeho druhá manželka. Z prvního manželství měl tehdy patnáctiletého syna Wolfganga (1836-1901). V první polovině 50. let 19. století Zieglerovy sklárny vyráběly a na Šumavě vše běželo zdánlivě bez problémů. Ani příchod nového majitele statku Železná Ruda knížete Karla Antona Hohenzollern-Simmaringen neznamenal změnu. A Ziegler byl také v roce 1850 zvolen starostou Železné Rudy. Ale za obzorem se již začaly stahovat mraky, které v konečném důsledku přinesly zánik šumavského sklárství.

V roce 1853 firma Johann David Starck uvedla v Dolním Rychnově do provozu svou první sklárnu na výrobu foukaného tabulového skla. Tato sklárna vybudovaná u uhelného dolu a otápěná uhlím mohla vyrábět skleněné tabule mnohem levněji než jakákoliv sklárna otápěná dřevem. Navíc v této době začal ve střední Evropě stoupat zájem o lité tabulové sklo, které se dováželo především z Francie a Belgie. Všichni výrobci tabulového skla na Šumavě a v Českém lese se museli v tu chvíli cítit ohrožení. Navíc úspěch sklárny v Dolním Rychnově vedl firmu Starck k zakládání dalších tabulových skláren a brzy ji začali napodobovat jiní podnikatelé činní v blízkosti uhelných dolů. V polovině 50. let 19. století bylo již více než jasné, že se tradiční výroba tabulového a zrcadlového skla musí proměnit.

A tak se Peter Ziegler rozhodl, že vybuduje u své sklárny v Alžbětíně moderní sklářskou továrnu na výrobu litého skla po belgickém způsobu. Na počátku byl sen, ctízádost a snad touha překonat bratrance i další domácí konkurenty. Rozhodnutí jít touto cestou bylo odvážné i riskantní, neboť zde byl ne tak v čase vzdálený, varující příklad rodiny Abeleů a jejich továrny na lité sklo ve Ferdinandově údolí na Debrníku, který skončil v roce 1845 po deseti letech přestavěním továrny na výrobu dutého skla. Peter Ziegler byl však zřejmě přesvědčen, že je v jiném postavení a že svůj sen o moderní výrobě skla uskuteční. Možná již na počátku 50. let usiloval o koupi Debrníku právě z tohoto důvodu.

Tak začala někdy v roce 1853 v Alžbětíně stavba nového objektu slévárny plochého skla. Stavba a instalace nových technických zařízení dovezených z Belgie trvala tři roky a byla provázena stále rostoucími náklady, které se nakonec vyšplhaly až na zhruba 60 000 zlatých. Když byla 12. listopadu 1856 nová továrna vysvěcena a byl zahájen provoz, cítil se asi Peter Ziegler šťastný, že se mu podařilo uskutečnit sen o moderní sklářské výrobě. Tato radost byla ale nepochybně zakalena vědomím, že náklady na uskutečnění snu přesáhly jeho finanční možnosti. Patrně již v tuto chvíli byl zadlužen a mohl jen doufat v úspěšnou výrobu a rychlou návratnost vložených prostředků.

Nová továrna byla předmětem obdivu v soudobém tisku a také úřední hlášení se předháněla v pochvalných hodnoceních. Odborní publicisté cenili

vysoko především zvládnutí nové technologie, při které byly na bronzových licích stolech vyráběny tabule v Čechách dosud nevídané velikosti 315 x 175 cm a váze asi 140 kg. Komerční úředníci pak vyjadřovali svou spokojenost nad tím, že nadále nebude zapotřebí rozměrnější plochá skla dovážet z ciziny. Také se správou panství uzavřel Peter Ziegler od 1. ledna 1857 novou nájemní smlouvu na dalších 15 let. A v roce 1858 mu byla Jednotou pro povzbuzení průmyslu v Čechách udělena medaile za zásluhy o rozvoj domácí výroby plochého skla.

Zatímco vycházely oslavné články, zápasil Peter Ziegler s obtížně řešitelnou finanční situací a již na jaře roku 1857 žádal správu panství o odklad platby dluhu za dřevo s odůvodněním, že jej stavba nové továrny vyčerpala. Úroky a dluhy ale stále rostly a v únoru 1858 byl Ziegler donucen zastavit veškerý majetek ve sklárně v Alžbětíně (továrna na lité sklo byla oceněna na asi 11 000 zlatých) a tovární sklad ve Vídni Johannu Liebigovi (1802-1870), který byl jeho největším věřitelem. Tento původem severočeský textilní podnikatel už v 50. letech 19. století rozšířil své podnikání i do sklářství a dalších oborů. To už byla Zieglerova situace velmi tíživá. Pokusil se ještě marně hledat pomoc u bratranců, ale už v průběhu roku 1859 bylo zřejmé, že cesta z dluhů je v nedohlednu. Na jedné straně byl nekompromisně postupující Liebig, na straně druhé správa panství požadující zaplacení dluhů za dřevo a další věřitelé. V lednu 1860 byl Ziegler donucen postoupit Liebigovi do výhradního vlastnictví vídeňský tovární sklad odhadnutý na 139 000 zlatých.

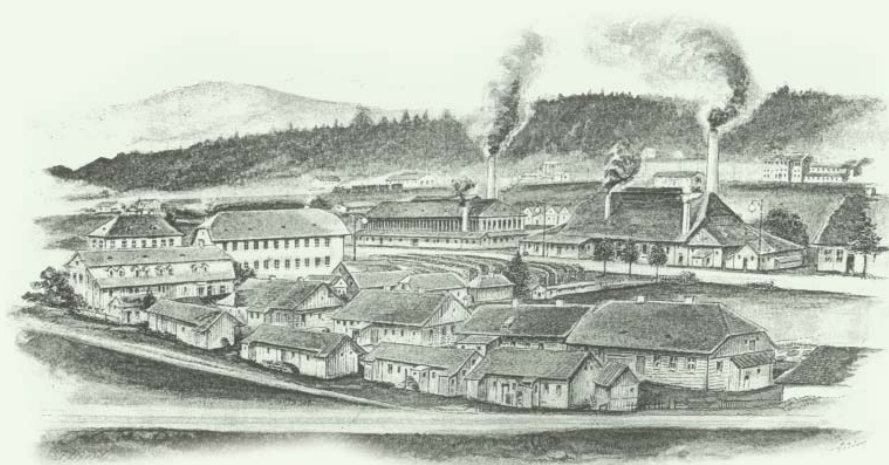
Uprostřed všech těchto finančních problémů sklárna vyráběla a úspěšně prodávala lité tabule, lité střešní tašky a další výrobky. Ohromný komplex sklářských provozů na Alžbětíně a další Zieglerovy závody měly tehdy kolem 1200 zaměstnanců a aktiva v hotovém zboží byla odhadována na 350 000 zlatých, což převyšovalo vysoko hodnotu dluhů. Zdálo se tedy, že Zieglerova firma je poměrně zdravým podnikem. Není tak zcela jasné, proč nedošlo postupně k vyrovnání závazků věřitelům podle předjednaného splátkového kalendáře. Ještě v roce 1863 přistavuje Ziegler v Alžbětíně novou podkladárnu zrcadel a prakticky v téže době jsou jemu a jeho ženě exekuvány osobní věci jako zástava na uhrazení dluhů za dřevo. Zdá se, že zde proti němu ne zcela čistou hru rozehrál právě Johann Liebig, který usiloval o získání prosperující Zieglerovy firmy. Peter Ziegler bojoval, ale na konci roku 1864 byl donucen zastavit i provoz sklárny v Alžbětíně. Ještě v lednu 1865 se pokoušel situaci změnit ve svůj prospěch, ale to zřejmě zhatil požár, který zachvátil pilu a přeskočil na sklad zrcadel. Celková škoda byla 7000 zlatých. Pak byly už všechny kroky marné a na začátku března byl na jeho majetek uvalen konkurz. Správcem konkurzní podstaty byl nakonec jmenován... Johann Liebig.

V dubnu 1865 byla pod vedením konkurzního správce v Alžbětíně znovu obnovena výroba, finančně silný Liebig zde přistavěl další dvě pece na výrobu

bu litého skla a později rozšířil provozy o třetí huť na výrobu foukaných tabulí. Pro Liebiga nebyly problémem ani další dluhy váznoucí na sklárně, z nichž největším byl dluh více než 30 000 zlatých panství za dodané dřevo. Ten byl vyrovnán v létě 1867. To již byl Johann Liebig do 1. 5. 1877 právo-
platným nájemcem sklárny v Alžbětíně. Tento nájem postoupil v roce 1872 svému příbuznému Jakubu Mallmannovi.

Zlomený a zchudlý Peter Ziegler odešel na jaře 1865 na svou sklárnu v Gerlově Huti, která byla v této době již zastavena. Tady v červenci téhož roku zemřela jeho žena Anna a zde také v ústraní zemřel v roce 1870 ve věku 58 let Peter Ziegler. Gerlovu Huť si později pronajala firma Franz Schrenk, která zde po roce 1875 obnovila provoz. Ředitelem zde byl až do jejího vyhašení v roce 1887 Peterův syn Wolfgang, který poté odešel pracovat na sklárnu v Alžbětíně. Druhý syn Otto byl lesním správcem v Bavorsku a žil na Gerlově Huti ještě v roce 1930.

Osud se zachoval k Peterovi Zieglerovi v mnoha ohledech tvrdě, ale dovolil mu, aby uskutečnil svůj sen. Byla cena, kterou za to zaplatil, vysoká?

*řarní kronika Železná Ruda, Archiv města Železná Ruda, Státní okresní archiv v Klatovech •
fond Velkostatek Železná Ruda, Státní oblastní archiv v Plzni • publikace Obchodní a živnostens-
ké komory v Plzni • Blau 1956: 248-252 • Bedřich Štiess: Alžbětínská huť na Šumavě. In Sklář
a keramik 11/1961, s. 319-322 • Bedřich Štiess: K dějinám šumavského a západočeského sklář-
ství. In Život Plzeňska 1951, s. 138-143, 160-164, 180-183.*